

Strandhuset

er det beskedne, men smukke, hus, der ligger bag Kalø Slotskro over for Kalø Slotsruin.

Huset er ejet af Kalø, det betyder i dag staten. Lige som det øvrige Kalø forvaltes huset på statens vegne af Naturstyrelsen i Fussingø, der lejer det ud.

Arkitekten

Strandhuset blev opført af Kalø i 1906 som bolig for kusk Niels Lund og hustru Jenny, der var tiltænkt at leje det sammen med ca. fem tønder land i området mellem Hestehaveskoven og Molsvejen. Det er muligt, at meningen bl. a. var, at Jenny og Niels Lund kunne føre et slags opsyn med slotsruinen og de mange gæster, der efterhånden kom dertil. Nationalmuseet havde påbegyndt udgravningen af slotsruinen i 1902, og udgravningerne fortsatte i 1904 og senere i 1907-09. Baron von Jenisch lod frivilligt slotsøen frede og betalte halvdelen af udgifterne ved udgravningen. Fra 1904 var udgraveren Nationalmuseets kendte arkitekt C. M. Smidt, der i forståelse med baronen gjorde meget for at gøre slotsruinen kendt.

I disse år var den verdensomfattende spejderbevægelse på vej, på initiativ af Sir Baden-Powell. Spejderbevægelsen begyndte i England i 1907, og blot to år senere stiftedes den danske spejderbevægelse. I de historiske omgivelser over for slotsruinen fandt de første danske spejdere et velegnet sted til at slå lejr og tænde bål, og opsynet med "Spejderpladsen" blev efterhånden også en væsentlig del af Jenny og Niels Lunds tilværelse. Bevægelsen havde kongefamiliens bevågenhed, og ved spejderjamboreen ved Kalø i 1912 deltog prinserne Frederik og Knud, og forældrene kong Christian X og dronning Alexandrine besøgte lejren. Der indgik en stor opvisning på selve slotsøen med slotsruinen som baggrund.

Det forbløffende er, at det lykkedes Kaløs ejere, baron von Jenisch og hustru Thyra, at få tidens absolut hotteste arkitekt, kgl. bygningsinspektør Hack Kampmann, til at tegne det ydmyge husmandssted, der skulle være bolig for Jenny og Niels Lund. Huset havde plads til beboelse i østenden og til et beskedent husdyrhold i vestenden.

Forklaringen er for det første, at Hack Kampmann var en skattet ven af huset og i forvejen – i 1899 - havde stået for opførelsen af det imponerende Jagtslot, der dog dengang mere beskedent benævntes Jagthuset. Året før Strandhuset stod Hack Kampmann også for opførelsen af den lille bade- og jagthytte "Thyrahytten" – opkaldt efter baronessen, parret var nygift – i kanten af Hestehaveskoven over for slotsruinen.

Den anden del af forklaringen er, at der i arkitektkredse på dette tidspunkt var en bevægelse i gang for at tegne gode landarbejder- og husmandsboliger, der skulle kunne medvirke til, at arbejdskraften fandt det attraktivt at blive på landet i stedet for at søge ind til byerne eller udvandre til Amerika, som det ellers foregik i stor stil i disse år. Godsejere og gårdmænd var for alvor begyndt at mærke manglen på arbejdskraft, og mange unge arkitekter følte det som en vigtig samfundsopgave at gøre deres til, at de ellers dårligt stillede landarbejdere forblev på landet. Arkitektforeningen gjorde et stort nummer ud af det, da lensgreve Danneskjold-Samsø på Gisselfeld lod en række arkitekttegnede landarbejderboliger bygge og udtrykte ønsket om, at andre godsejere ville tage ved lære af lensgrevens eksempel.

Hack Kampmann gjorde sig tydeligt nok lige så stor umage for at sætte sig ind i Strandhusets beskedne beboeres behov som tidligere ved det langt mere imponerende Jagtslot.

Kampmann deltog året efter i en konkurrence om indretning af husmandsboliger og vandt 2. præmien, og der kom til at indgå flere lignende mindre boliger i hans værk-fortegnelse. Da Kampmann i 1908 blev

udnævnt til professor ved arkitektskolen ved Charlottenborg gjorde han meget ud af at pleje interessen for de mindre boliger, og han gjorde ligefrem opførelsen af dem til en særlig undervisningsdisciplin, "Den danske Klasse" eller populært "husmandsklassen". Sagen blev på mange måder senere fulgt op af arkitekterne bag bevægelsen "Bedre Byggeskik", der blev stiftet 1915.

Huset

Strandhuset beskrives sådan af Hack Kampmann-kendere: "... en solid bygning med beboelse mod øst og plads til foder, høns, får og gris i den vestlige del. Der var også en bås til en ko, og lige ved dens trygge varme var der et lille aflukke med retirede. Beboelsen omfattede en kold forstue samt dagligstue, soveværelse og køkken, samlet om én skorsten. En del af huset er bygget af kløvede kampesten, et materiale, som var meget udbredt dengang, men siden blev forladt, da rummene blev kolde og klamme. Men huset er velindrettet: det er bredt, så ydervæggene i de enkelte rum er så korte som muligt. På planerne har Kampmann også indtegnet møbleringen, dobbeltseng i soveværelse og fast vinkelbænk og bord i stuen. Et lille romantisk træk er verandaen ved indgangen fra øst¹".

"Huset er velproportioneret og velindrettet. I østgavlen ses en lille entré, men der er også indgangsdør mod nord i den anden ende af huset, ligeså dør mod haven. Til loftsetagen er der adgang ad en trappestige²".

Figur 1. Strandhuset set fra øst. Foto VFH 2017.

¹ Johan Bender: "Hack Kampmann på Djursland", i "Folk og Liv 2012", Boggalleriet Rønne 2012, s. 43. Se også Johan Bender: "Arkitekt Hack Kampmann", Klematis 2014, s. 191, og Palle Schødt Rasmussen: "Hack Kampmanns virke på Rønneegnen", i "Folk og Liv på Rønneegnen", AOF Rønne 1984, s. 112-113.

² Bender 2014 s. 191, billedteksten.

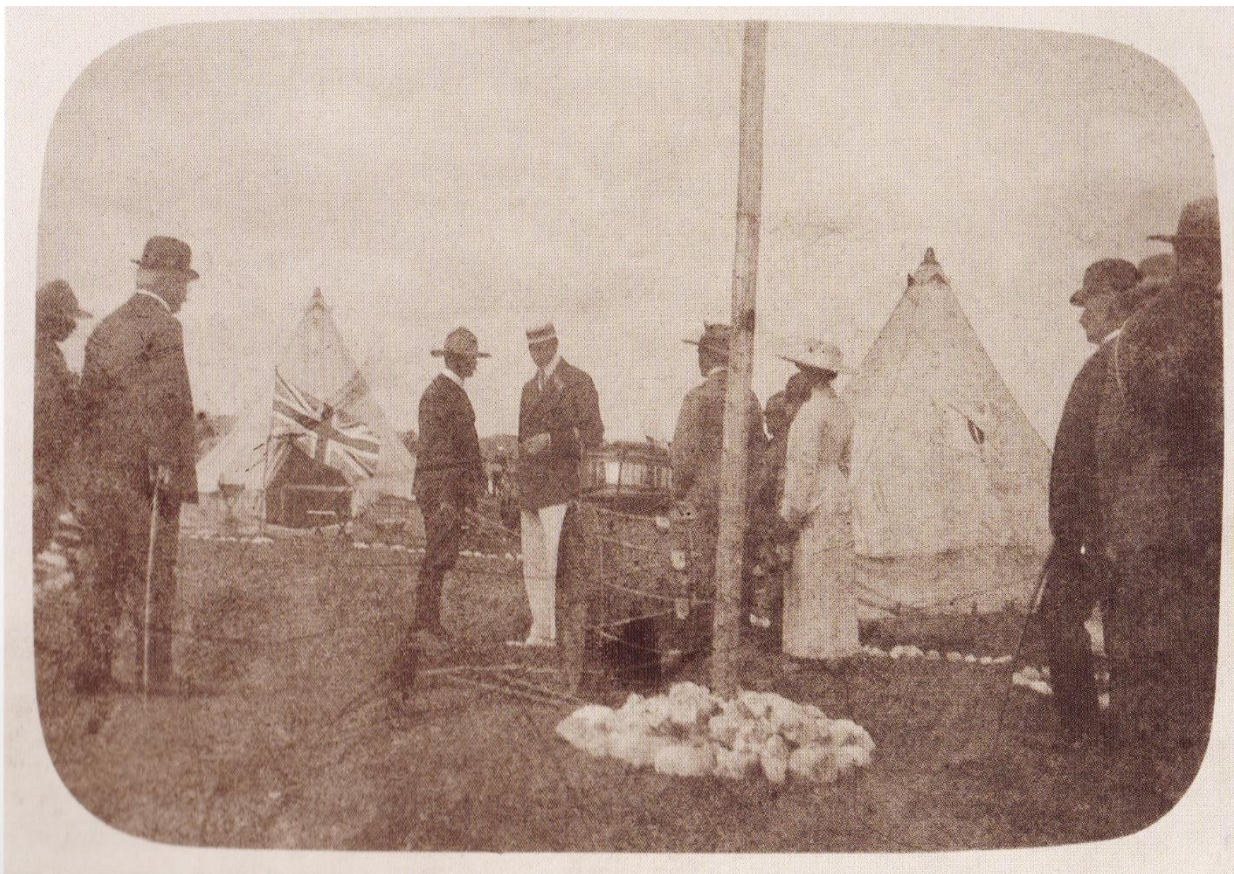
Beboerne

Fhv. godsinspektør O. Thygesen har i sine erindringer³ beskrevet livet i og omkring Strandhuset i begyndelsen af 1900-tallet:

”Til Strandhuset flyttede i 1906 Niels Lund og hans hustru Jenny. De var lige blevet gift, efter at han i en årrække havde været kusk, og hun havde være stuepige på Kalø. Huset var lige netop opført og kunne foruden familien rumme plads til en lille islænderhest, et par køer og lidt småkræ. Der hørte dengang fem tdr. land jord til huset.

Niels Lund havde foruden at være skovfoged (skovløber) et bierhverv, der generationer igennem gjorde ham kendt og yderst populær. Adskillige ældre og gamle mennesker står endnu ved skovledet og skuer med et drømmende blik ud over landskabet og mindes dengang de som spejderdrenge lå i lejr på den gamle lejrplads omme ved Thyrahytten. De drømmer om den gamle hvidhårede mand, som de husker ham, ret som et lys og med hatten i hånden fulgte han flaget, når det om aftenen blev strøget i lejren, og tonerne fra trompeten gav genlyd i bøgeskoven.

Lund var som en far for spejderne og hjalp dem på alle måder, hvilket gav sig udslag i, at han af verdensspejderchefen, Sir Baden-Powell, fik overrakt en hædersbevisning”.

Figur 2. Spejderjamboreen 1912. Midt i billedet ses lejrens leder, ritmester Lembcke (med spejderhat, til venstre), i samtale med kong Christian X. Til højre for flagstangen dronning Alexandrine og bag hende godsinspektør Engelbrekt Olsen, Kalø. Det engelske flag ved teltet i baggrunden markerer formodentlig, at Sir Baden-Powell også besøgte lejren. Egnarkivet.

³ O. Thygesen: ”Herregaardsliv på Kalø i et halvt Aarhundrede”, Si-Mi Tryk Rønde 1983, s. 48-51

På billeder fra spejderjamboreen i 1912 ses det, at kong Christian X og dronning Alexandrine besøgte lejren, og at Kaløs godsinspektør Engelbrekt Olsen var den lejlighed blev udnævnt til jægermester.

Thygesen fortæller videre: "I snevintre så man Niels Lund køre rundt i skovene med sin lille slæde, forspændt islænderen "Bette Mand", spredende korn ud til fasanerne, der som høns fulgte tæt i slædesporene.

På pladsen ved den nuværende parkeringsplads lå et lille træskur, hvorfra Niels Lund forsynede spejderne med deres fornødenheder. Samtidig var her lagt spiren til et traktørsted, idet familien Lund serverede kaffe fra husets lille veranda eller ved et bord med bænk uden for huset.

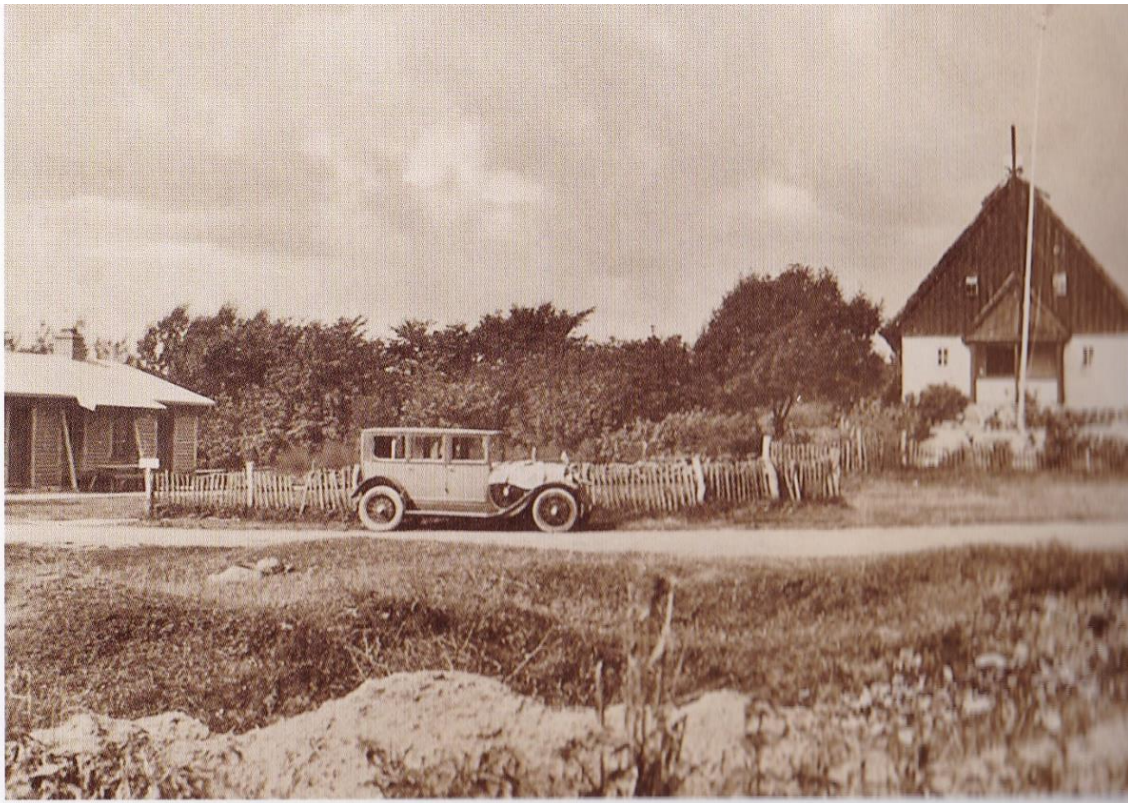

Figur 3. Her ses sommerrestauranten betjent af Kalø Kro foran Jenny og Niels Lunds træskur, der blev begyndelsen til slotskroen. Fra venstre ses postkontrahent Chr. Olsen og hustru Birgitte, derefter kroforpagteren fru Schmidt og hendes søn kroforpagter og sognefoged Søren Schmidt. Egsarkivet.

Da Kalø Pavillonen opførtes i 1927, overtog familien Lund driften af denne, og sammen drev far, mor og to døtre denne hyggelige lille kafferestaurant, indtil Lund døde i 1947, hvorefter familien fortsatte driften af den indtil 1968. Hvor mange kendte som ukendte mennesker kom ikke sæson efter sæson og hilste på de tre, der trofast år efter år sørgede for, at de besøgende i den lille restaurant fik frisk kaffe med "blødt brød", altså rigtig "hjemmebag". Aldrig havde de ferie eller fridag, hvor de tog bort, men de levede og åndede for stedet. Ja, det var de tre, Jenny Lund og døtrene "Musse" og Olga".

Figur 4. Kalø-Pavillonen 1929. På skiltet til venstre læses "Afholds-", men resten kan ikke tydes. Mon det er Jenny og Niels Lund med døtre eller gæster, der sidder på bænken? Fra skovrider P. E. Gøtzsches fotoalbum, lånt af Henning Gøtzsche.

Figur 5. På dette billede fra 1930'erne ses Kalø Pavillonen yderst til venstre og Strandhuset yderst til højre. Egnsarkivet.

Figur 6. Fru Jenny Lund i midten ved kaffekanden i Kalø Pavillonen, omgivet af døtrene "Musse" og Olga. Foto 1961. Egnsarkivet.

Da Jenny Lund døde i begyndelsen af 1960'erne, drev døtrene pavillonen videre nogle få år, men ophørte i 1967 eller 1968. Derefter blev pavillonen erstattet af den nuværende Kalø Slotskro, der blev forpagtet til Mejeriet Enigheden, der udlejede den til Oscar Sørensen (ham med pølsebaren på Rønde Hovedgade). Senere fulgte andre forpagtere og lejere. Siden 2002 har ægteparret Pillon haft forpagtningen.

Strandhuset er tiltænkt en fremtrædende placering i forbindelse med Nationalpark Mols Bjerges planer om etablering af et velkomstcenter lige vest for huset. Slotskroen påtænkes nedrevet og erstattet af café / restaurant i velkomstcentret, mens der genetableres strandeng på området med parkeringspladsen. Derved vil udsigten til slotsruinen fremtræde uhindret som "i gamle dage" fra Molsvejen.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen til hjemmesiden 2018